

Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Oslo, 10.12.14

Aleneforeldreforeningens høringsuttalelse om Arbeids- og sosialdepartementets forslag om endringer i overgangsstonaden (folketrygdlovens kap. 15 om stonader til enslig mor eller far.)

Ytelser til enslig mor eller far, har som formål å inntektssikre enslige forsørgere i en overgangsperiode, samtidig som den skal bidra til at mottakeren blir selvforsørget gjennom eget arbeid. De nye forslagene innebærer en rekke innstramminger i hvem som kan få ytelsen, og hvilke aktiviteter som skal legges til grunn for å ha rett på den, samt lengden på stonadsperioden. Forslagene vil ødelegge den viktigste støtteordningen vi har for mange aleneforeldre med små barn i Norge. Går forslagene igjennom, vil det bli vanskeligere for mange å komme tilbake i arbeid, og det vil samtidig føre til mer barnefattigdom.

Aleneforeldrefamilier utgjør en stor gruppe av barnefamiliene og 25% av barna bor ikke sammen med begge sine foreldre. Av 17 åringene er tallet 38%. Av de 78 000 barna som regnes som fattige i Norge er rundt halvparten barn i aleneforeldrefamilier. Sammenligner en aleneforeldrefamilier med barnefamilier med gifte og samboende er risikoen for å vokse opp i fattigdom med en forsørger mangedoblet sammenlignet med familier med to forsørgere.

Forskning fra Statistisk sentralbyrå (SSB), forteller at i 2011, lå 22 % av aleneforeldrefamiliene i Norge inntektsmessig under EUs fattigdomsgrense. Det er en økning på 50% siden 2004. SSBs levekårsundersøkelse fra 2011, forteller at hele 54% av aleneforeldre ikke klarer en uforutsett utgift på 10 000 kroner, 22% har ikke råd til en ukes ferie og 17% har ikke råd til å gå til tannlegen. Fattigdom og lavinntekt hos store grupper aleneforeldre, er knyttet til lav utdanning. Fattigdommen går i arv, ved at en større andel av barna som vokser opp i fattige familier, også blir lavt utdannet og fattige når de blir voksne.

Overgangsstonaden er en unik og velfungerende stonadsordning for enslige forsørgere. Den ble etablert som en kommunal stonad i Oslo i 1920, og etter hvert adoptert av mange andre kommuner, og gjort statlig i 1964. Den har hjulpet hundretusenvis av aleneforeldre til å kvalifisere seg for arbeidsmarkedet, og å kunne kombinere arbeid og omsorg for barn. Store grupper foreldre har gjennom stonaden utdannet seg og klatret opp på ett inntektsnivå

Aleneforeldreforeningen
Baneveien 9
0682 OSLO

e.post: post@aleneforeldreforeningen.no
Tlf.administrasjon: 979 29 759

Web: www.aleneforeldreforeningen.no
Organisasjonsnr: 971 493 224
Bankkonto: 6082 05 00876

som har bedret levekårene deres betraktelig. Vi vet ikke om andre land som har en tilsvarende stønad, som fungerer så godt. Den har også medvirket til at Norge ligger helt i topp i Europa i antall barnefødsler, samtidig som vi er et av landene i verden med høyest yrkesdeltakelse blant kvinner. Overgangsstonaden gjør det også lettere å gjennomføre et svangerskap fordi småbarnstilværelsen blir mer forutsigbar.

Ved utgangen av 2013 ble det utbetalt overgangsstonad til 20 226 mottakere. Andelen mottakere med overgangsstonad av alle som mottok en ytelse som enslig mor eller far, viste en liten nedgang både fra 2011 til 2012 og fra 2012 til 2013. Årene forut var det en økning i denne andelen.

Det har vært tre lovendringer som antas å ha bidratt til nedgangen i antall mottakere med overgangsstonad de siste årene:

1. Fra og med 1. januar 2012 ble det innført aktivitetskrav for å motta ytelse som enslig mor eller far fra yngste barn fylte et år, mot tidligere tre år
2. Fra og med 1. januar 2013 ble stonadsperioden ved nytt barn begrenset til det forelå rett til barnehageplass.
3. Fra og med 1. januar 2013 ble det ikke lenger innvilget overgangsstonad dersom forsørgeren uten rimelig grunn sluttet i arbeid de siste seks månedene før søknad om overgangsstonad ble fremmet.

Overgangsstonaden reduseres når mottakeren har en årlig inntekt som er større enn et halvt grunnbeløp i folketrygden. I perioden 31. desember 2004 til 31. desember 2013 økte andelen med redusert overgangsstonad med nærmere ni prosentpoeng som andel av alle med overgangsstonad. Ved utgangen av 2013 hadde 3 av 5 mottakere av overgangsstonad en redusert ytelse, gjennom en kombinasjon av lav arbeidsinntekt og overgangsstonad. Det store flertallet av mottakere med barn over et år er i aktivitet, viser tall fra NAV. Det forteller at stonaden treffer målgruppen og at målet om arbeid og aktivitet fungerer etter hensikten.

Overgangsstonaden til enslig mor eller far, kan som hovedregel gis inntil 3 år fram til barnet er 8 år. Etter at barnet er fylt 1 år, er det krav om aktivitet, enten jobb eller utdanning. Får man flere barn, begrenses stonadsperioden til ett år. Slik ordningen fungerer i dag, kan aleneforeldre som har behov for det, ta noen års utdanning mens de har stonaden og dermed stå langt bedre rustet til å forsørge seg selv og sine barn.

Som vist over, har overgangsstonaden blitt kuttet i flere omganger de siste årene. Aleneforeldreforeningen er bekymret ettersom departementet nå forslår å avkorte stonadsperioden enda mer.

Å være alene med små barn krever betraktelig mer enn det å være to voksne. Mange opplever at jobbene de hadde før de fikk barn, ikke lar seg kombinere med omsorgen for barn. Det er en økonomisk svak gruppe som regjeringen vil ramme med disse kuttene. Det er de unge foreldrene, de som står utenfor arbeidsmarkedet, og aleneforeldrene med lavest utdanning og med begrensede muligheter på arbeidsmarkedet, som må bære byrden. Ofte vil jobbene de er kvalifisert for innebære helge- og kveldsjobbing, som er et dårlig, om ikke umulig alternativ for en enslig småbarnsfar- eller mor.

Departementets forslag til endring av vilkår for å ha rett på overgangsstonad.

Vilkår 1.

Aleneforeldreforeningen støtter forslaget om å likestille ekteskap og samboerskap og innvilge overgangsstonad straks separasjon eller skilsmisssak er reist. Men vi mener at de gjeldende regler om at et samboerskap skal vare over en periode før man mister retten til stonaden, bør beholdes. Aleneforeldre med små barn har en av de vanskeligste tilknytningene til boligmarkedet, med langt over 50 % som ikke eier egen bolig. Det er rimelig å anta at andelen som ikke eier egen bolig er høyere blant mottakerne av overgangsstonad da andelen som leier bolig stiger ved lavere inntekt og utdanning. Det er videre ikke nye samboere som har plikt til å forsørge stebarn og samboer. En endring i kravene for å motta overgangsstonad til å gjelde alle samboerforhold, vil bare gjøre det vanskeligere for aleneforeldrene og etablere seg i nye parforhold, finne seg bolig i ett ofte svært presset boligmarked, og å gjennomføre påbegynte studier. Aleneforeldreforeningen støtter ikke forslaget om å frata alle samboere overgangsstonaden.

Vi kan heller ikke se at det er nødvendig å endre dagens regelverk når det gjelder å få barn med samme partner. Det at man får barn med samme partner, betyr ikke at man nødvendigvis har et ekteskapsliknende forhold til denne personen etter at nytt barn er født. At man forsøker å få til et forhold med en man har barn med, bør ikke straffes med at man nektes en ytelse man i utgangspunktet har rett til så lenge man faktisk er enslig forsørger, og som man ville hatt rett til dersom barnefar hadde vært en annen. Et scenario man da står ovenfor, er at en mamma som på ny blir alene med barn, enten må begynne å jobbe med en gang nytt barn er født, eller må over på sosialstonad. Likeledes risikerer man at flere ikke vil oppgi hvem som er barnets far. I følge lovteksten i ny § 15-4, så vil også en kvinne som er gravid med barn nummer 2 når samlivsbruddet skjer, og som får innvilget overgangsstonad, miste denne retten til stonad når det nye barnet blir født. Vi må jo spørre om dette er tilsiktet? I så fall er det en svært urimelig konsekvens som vil ramme mennesker i en veldig sårbar situasjon, ekstra hardt. Og vi må virkelig be om at Regjering og Storting tenker seg om både to og tre ganger før man eventuelt skulle finne på å vedta en slik lovendring.

Vilkår 2. Alder på barnet

Departementet foreslår å endre hovedregelens maksgrense på barnets alder fra 8 år til skolestart. Dette begrunnes med at med de etablerte skolefritidsordningene, er det ikke behov for overgangsstonad etter barnet har begynt på skolen. Aleneforeldreforeningen støtter ikke dette forslaget. Mange foreldre opplever å bli enslige forsørgere etter samlivsbrudd når barna er i, eller nærmer seg skolepliktig alder. Det kan også da være vanskelig å kombinere turnus og arbeidstider utenom skolefritidsordningen. Mange foreldre vil også i denne fasen av barnets oppvekst ha behov for videreutdanning/omskolering, og noen vil ha behov for å kombinere stonaden med lave arbeidsinntekter. Hovedregelen for barnets alder, bør følge den perioden barnet kan gå på SFO. Vi mener at nåværende aldersgrense bør beholdes, også med dagens unntaksregel om å få innvilget overgangsstonad i en overgangsperiode ved samlivsbrudd inntil barnet er 10 år.

Ellers støtter Aleneforeldreforeningen forslaget om å beholde unntaksregelen for særlig tilsynskrevende barn gjennom å kunne ha stonaden frem til barnet er 18 år. Og når det

gjelder det forslåtte kuttet i forhold til alderen på barnet fra åtte til seks år der barnet eller forelderen er forbigående syke, mener vi at det vil være mest hensiktsmessig å heller øke, enn å senke alderen på barnet, slik at man kan få stønaden fram til barnet er ti år.

Vilkår 3. Yrkesrettet aktivitet

Det er i dag krav om minst 50 % yrkesrettet aktivitet når barnet har fylt ett år, eller har rett til barnehage, enten gjennom yrkesrettet kvalifikasjon, eller som reell arbeidssøker. Og det er opp til stønadsmottaker selv å vurdere hvilke aktiviteter man ønsker å engasjere seg i. Det innebærer at søkere som ikke har fullført en fagutdanning kan ta en utdanning som kvalifiserer til et yrke som gjør det mulig å forsørge seg selv og familien. Departementet ønsker nå å begrense muligheten til selv å velge type aktiviteter. Dette mener vi er en svært uheldig endring. Vi vet at enslige forsørgere har lavere utdanning enn befolkningen generelt, og av aleneforeldre under fattigdomsgrensen var det i 2011 over 43 % som også hadde lav utdanning. Det å være "feilutdannet" eller dårlig utdannet låser en ofte i fattigdomsfeller og mangel på utdanning gjør det vanskelig å bedre den økonomiske situasjonen. Dersom såkalt nødvendig og hensiktsmessig utdanning innføres som et vilkår, vet vi at mange vil miste muligheten til å få seg en utdanning som kvalifiserer til et yrke som de kan leve av, og som lar seg forene med forsørgerrollen.

Det foreslås også at det ikke skal innvilges overgangsstønad dersom enslig forsørger har arbeidserfaring som gjør en kvalifisert til å ta lignende arbeid. Konsekvensen blir at aleneforeldre uten videreutdanning og eller fagbrev ikke lenger vil ha muligheten til å videreutdanne seg. Blir denne foreslåtte endringen gjennomført, vil det bli vesentlig vanskeligere å planlegge utdanning for aleneforeldre, fordi det vil være en stor grad av usikkerhet om en vil kunne tilfredsstille kravene, som da vil overlates til en saksbehandlers skjønnsmessige vurdering. I dagens samfunn er det strenge krav til utdanning, og mange yrker som tilbys arbeidstakere som ikke har utdanning, eller har lav utdanning, er i servicebransjen. En som er alene med små barn, vil da ha store begrensninger på arbeidsmarkedet. Vi vet også at mange arbeidsgivere nøler med å ansette en som er alene med barn. Desto viktigere er det å prioritere utdanning for denne gruppen.

Det foreslås videre at stønadsmottakere som allerede er i et utdanningsløp som ikke vurderes som hensiktsmessig og nødvendig, ikke vil kunne få innvilget overgangsstønad for å avslutte påbegynt studieløp. De fleste studenter i dag, må jobbe for klare seg økonomisk. Støtten fra Lånekassen strekker ikke til. Enslige uten barn og gifte og samboende med og uten barn, har muligheter til å jobbe ved siden av studiene. For en som er alene med små barn, vil dette ofte være umulig på grunn av omsorgssituasjonen, og mange enslige forsørgere vil i praksis fratas muligheten til utdanning på grunn av begrensede muligheter til inntektssikring mens de utdanner seg. Endringen i regelverket, vil frata grupper av enslige forsørgere, som i hovedsak er enslige mødre, muligheten til å videreutdanne seg slik at de blir i stand til å forsørge seg selv og sine barn på en god måte. Konsekvensen blir at aleneforeldre som ikke kan benytte seg av overgangsstønad, vil ha store problemer med å få seg utdanning på lik linje med andre.

Har man barn, trenger man også mer plass enn det en student som er alene normalt trenger. Husleiene i pressområder er høye, og det vil i praksis si at en som er alene med barn, ikke har andre muligheter enn å avslutte studiene. Dersom forslaget går gjennom, kan det bli en realitet for mange, at de sitter igjen med høye lån og ingen utdanning. I verste fall frykter vi at det vil føre til at flere rett og slett velger å ikke føde barnet om de blir gravide mens de

studerer. Vår erfaring er at de fleste bruker stønadperioden til å skaffe seg en utdanning som kvalifiserer til et yrke de kan leve av.

Andre forslag

I dagens regelverk er det mulig å få overgangsstonad i inntil 6 mnd. ved opphold i utlandet. Det foreslås nå å begrense denne muligheten til maksimum 6 uker. Vi mener at det også må være mulig å motta overgangsstonad ved studieopphold i utlandet, og ikke bare for oppdrag for norsk arbeidsgiver.

Departementet forslår å fjerne ordningen med brukerkontakt. Aleneforeldreforeningen ser at mange brukere kan ha behov for brukerkontakter, men så vidt vi er kjent med har denne ordningen brukerkontakter vært fjernet i mange år og en lovendring her ikke vil bety noen faktiske endringer for mottakerne av overgangsstonad. Samtidig vet vi at aleneforeldre får lite oppfølging på NAV kontorene, og at mange kan ha behov for tett oppfølging i en overgangsperiode for å komme ut i arbeid og aktivitet.

Departementet foreslår å frata gruppen som vil etablere egen næring retten til overgangsstonad, da det etter opplysninger fra NAV kun var 9 mottakere som falt under denne kategorien i 2013. Aleneforeldreforeningen ser at regelverket for stonaden heller bør gjøres enklere i stedet for mer komplisert, både for å lette saksbehandlingen og gjøre det mer forståelig for brukerne. Ved å gjøre regelverket enklere blir det mer forutsigbart for brukerne om de vil kunne få stonad, og i hvilke perioder de kan benytte seg av den. Det blir dermed lettere å planlegge studier med mer og samtidig ha en forutsigbar inntekt i småbarnsperioden.

Stonad til barnetilsyn

I høringsnotatet fra departementet er det ikke nevnt noe om konsekvensene av endringene for de som mottar stonad til barnetilsyn. Ved å gjennomføre forslagene til endringer i folketrygdlovens kapittel 15. om samboerskap og for de som får barn med samme partner, vil disse også miste retten til stonad til barnetilsyn. Det betyr at enslige forsørgere vil miste retten til stonad til barnetilsyn fra første dag de går inn i ett nytt samboerskap, og ikke etter 12 måneders samboerskap som i dag. De som får barn med en de har felles barn med fra før, vil også miste alle rettigheter i forhold til stonad til barnetilsyn etter ett nytt samlivsbrudd eller skilsmisse. Stonad til barnetilsyn er en viktig ytelse for å kunne holde aleneforeldre med lav inntekt i arbeid eller i utdanning. Vår erfaring tilsier at nye samboere i liten grad bidrar til forsørgelsen av andres barn i den første perioden av nye samboerskap. De foreslåtte endringene for de som mottar stonad til barnetilsyn, vil dermed gjøre det vanskeligere å reetablere seg i nye samboerskap og vil ramme de som har flere barn med samme foreldre, på en svært urimelig måte.

Videre foreslår departementet vesentlige endringer i stonad til barnetilsyn i forslag til nye §§ 15-10 og 15-11. Dette kommer heller ikke klart frem av høringsnotatet, men konsekvensen av de foreslåtte endringen vil føre til at store deler av enslige forsørgere som studerer, i fremtiden vil miste retten til stonad til barnetilsyn. Etter dagens regler har alle enslige foreldre som er i yrkesrettet aktivitet, rett til stonad til barnetilsyn frem til barnet har gått ut av 4. klasse. Men etter de nye lovreglene skal kun de som gjennomfører en "nødvendig og hensiktsmessig utdanning" kunne få stonaden, noe som vil frata de fleste enslige foreldre under utdanning retten til barnetilsyn. Dette fordi kriteriene for å få vurdert

utdanningen som både nødvendig og hensiktsmessig er veldig streng. Enslige forsørgere under utdanning med små barn er en veldig økonomisk utsatt gruppe og de fleste har ikke muligheter til å skaffe seg annen inntekt, fordi det er umulig for de fleste og kunne kombinere studier med arbeid og omsorgen for små barn. Denne endringen i stønaden til barnetilsyn, vil slå svært uheldig ut for enslige forsørgere med små barn, og ville kunne gjøre det umulig for aleneforeldre med flere barn å kunne ta seg høyere utdanning i fremtiden.

Konklusjon

Aleneforeldreforeningen støtter ikke de foreslåtte endringene til folketrygdloven kapittel 15, og mener at de foreslåtte endringene vil bidra til forverring av levekårene for en svært sårbar gruppe. Derfor anmoder vi om at overgangsstonaden og stønad til barnetilsyn beholdes som i dag. Ordningene fungerer godt i forhold til å holde aleneforeldre i arbeid og gi de nødvendige kvalifikasjoner til å kunne forsørge seg selv og sine barn gjennom arbeid. Det vil være en god investering i mange barns framtid, og det vil føre til at flere kan leve av egen inntekt, og dermed forhindre økt barnefattigdom.

Vår erfaring er at de fleste bruker stønadsperioden fornuftig, og at man skaffer seg utdanning eller andre kvalifikasjoner til arbeidslivet. Overgangsstonaden og stønad til barnetilsyn er gode ordninger og treffer målgruppen.

Med vennlig hilsen
For Aleneforeldreforeningen

Brit Karin Pedersen
Leder

Stig Rusten
Generalsekretær